

Sache Ort und Wort. Jakob Jud zum sechzigsten Geburtstag, 12. Januar 1942.
Genève, Librairie E. Droz - Zürich-Erlenbach, E. Rentsch Verlag, 1943.
xx+840 pàgs. + 1 retrat + 1 làm. + 29 mapes. (RH, XX.)

Bon xic llunyana ja en el temps, gosàriem dir que cada vegada ens apareix més actual aquesta densa *Festschrift Jakob Jud*, tant pel record perdurable del gran romanista a qui fou adreçada, com pel valor de les col·laboracions que hi foren aplegades. El criteri per a colleccionar-les fou més aviat estret, ja que havien de versar entorn de la temàtica preferentment cultivada per l'homenatjat, i també ho fou en un sentit diguem-ne geogràfic: concebuda l'obra, de primer antuvi, com una miscel·lània de la investigació suïssa, hom obrí després la porta a diversos estudiosos que sempre havien mantingut una íntima relació amb el mestre de Zuric. Així, trenta-sis treballs constitueixen el volum, i, encara, per la gruixària fora de mida que adquiria amb aquest fons, altres vuit treballs quedaren provisionalment exclosos per a ésser publicats, com a continuació i sota la rúbrica de l'homenatge a Jud, dins «Vox Romanica», la revista dels romanistes suïssos.

Un pròleg d'Arnald Steiger explica l'orientació i les vicissituds de la miscel·lània, i una carta de l'entranyable amic de Jud, Karl Jaberg, en precisa el sentit i li confereix el to cordial sense el qual no podríem parlar d'homenatge. Segueix la *Tabula gratulatoria*, amb prop de 450 adhesions, i la llista de les publicacions de Jakob Jud, de 1903 a 1941, amb un total de 288 títols. Els treballs inclosos són agrupats en quatre parts d'extensió desigual: etnologia i folklore (pàgs. 17-107), toponímia i antroponímia (pàgs. 111-196), lèxic (pàgs. 199-714), i fonètica i diversos (pàgs. 717-813). Totes aquestes contribucions van acompanyades d'un gran nombre d'il·lustracions, dibuixos i mapes en colors diversos, que dignifiquen extraordinàriament aquesta publicació i, finalitat primordial, aclareixen el sentit del text. En la impossibilitat de comentar, i àdhuc de resumir, tots els estudis inclosos, els esmentarem amb una notícia molt breu de llur contingut, i només hi dedicarem una mica més d'espai, però sempre molt poc, quan es tractarà de temes que ja tenen una relació molt directa amb el domini occità i amb els hispànics.

A la primera part, d'etnologia i folklore, trobem *Eine Probe aus dem Atlas der schweizerischen Volkskunde* de PAUL GEIGER (pàgs. 17-29), amb mostres d'alguns fets etnològics (sant Nicolau, focs de sant Joan i sant Pere, etc.) que recull aquest atlas suís. — RICHARD WEISS, en *Stallbauten und Heutraggeräte Graubündens in sachgeographischer Betrachtung* (pàgs. 30-48) estudia la distribució geogràfica dels tipus de construcció de cabanes i de les maneres de transportar el fenc als dominis rurals dels Grisons. — A. MAISSEN, *Die hölzerne Wasserleitung (eine kulturhistorisch-sprachliche Skizze primitiver Wasserversorgung in romanisch Bünden)* (pàgs. 49-98), tracta de les conduccions d'aigua fetes amb fusta, antic procediment que, desenrotllat dins el domini rètic, forneix, no sols el fonamental aspecte etnològic, sinó també tot un lèxic, conservat amb l'utilatge de construcció i de l'ús d'una tan primària instal·lació, i uns adagis i dites sobre la qualitat i altres característiques de l'aigua així conduïda. — Amb *De quelques formules de salutations et voeux en Suisse romande* (pàgs. 99-107), F. JAQUENOD presenta un curiós recull de maneres amb què se saluda la gent del camp a la Suïssa francesa, i com s'interpeïlla un pescador, el qui arrenca patates, un que fa un treball fatigant, etc.

A la segona part, sobre toponímia i antroponímia, pertanyen els estudis següents: J. U. HUBSCHMIED, «*Chur*» und «*Churwalden*» (pàgs. 111-130), fa veure les relacions de la Rètia amb els gàllics i els longobards, a través de les formes més antigues documentades dels topònims que encapçalen el treball. — GIULIO BERTONI publica una petita nota sobre el topònim *Roteglia* (pàgs. 131-132). — ALEXIS FRANÇOIS, *Mots Genevois* (pàgs. 133-138), tracta de tres topònims ginebrins, *La Renfile*, *Plaque* i *Bredanna*. — MAX NIEDERMANN, *Note de toponymie française* (pàgs. 139-149), estableix per al mod. *Craon* l'ètim CRACATONNUM, tot estudiant d'una manera especial l'element *-onnum* (i *-onna*), que documenta amb abundància. — M. LEUMANN, *Lateinische Cognomina auf -INUS and -ILLA* (pàgs. 150-172), documentats recull i interpretació dels materials corresponents als noms propis i a llur aplicació als apel·latius comuns. — H. GLÄTTLI, *Zur Frage des Suffixes -ETUM nach Palatal* (pàgs. 173-181), discuteix una asseveració de Gamillscheg a propòsit de les diferències fonètiques de topònims com *Boissy* i *Boissey*, procedents ambdós de BUXETUM. — C. E. DUBLER, *Über Berbersiedlungen auf der iberischen Halbinsel (Untersuchung auf Grund der Ortsnamen)* (pàgs. 182-196); encara que en general parlem de «dominació àrabiga» en referir-nos a la que s'originà a la Península Ibèrica amb l'entrada de l'Islam el 711, cal matisar, i aquest estudi es proposa de fer veure la projecció de les colònies berbers a la Península a través de llurs noms, tots relacionables amb topònims africans; l'autor distingeix cronològicament tres establiments i classifica els noms de lloc en dos grups, segons que pertanyin, dins els berbers, a pobles nòmades o sedentaris; en el domini català hi ha topònims de les tres èpoques i dels dos grups: recordem, entre altres, els noms de Xàtiva, Sedaví; Sanet, Butsenit, Benisanet (i variants), Adzaneta; Mequinença; Mager; Saneja (i variants); Binigomar i Orba.

La tercera part, i, amb molta diferència en relació amb les altres, la més extensa (dos terços del volum), apareix dedicada al lèxic romànic, entenent-lo en un sentit molt ampli, que inclou a vegades l'onomàstica, l'etnologia i la gramàtica històrica. Hi trobem les contribucions que assenyalam a continuació: LOUIS GAUCHAT, *Von Wörterbüchern und Sprachatlanten* (pàgs. 199-221) exposa meditades consideracions metodològiques sobre la dualitat «atlas lingüístic» i «vocabulari dialectal». — ANDRÉ LABHARDT, *Le latin PALEA et ses rapports sémantiques avec ses descendants romans* (pàgs. 222-229), fa veure com el mot PALEA, contràriament al que ha estat afirmat, havia adquirit ja en llatí el significat que, per això mateix, després conserven com a fonamental les diverses llengües romàniques. — VITTORIO BERTOLDI, *Sulle orme di Jakob Jud (Contributo alla storia del lessico indigeno dell'Europa mediterranea)* (pàgs. 230-245) reprèn la metodologia de les «reliquies lèxiques» d'un vell (però no pas envellit) article de Jud, que reforça i amplia amb noves dades. — J. HUBSCHMIED jun., *Bezeichnungen für 'Kaninchen' - 'Höhle' - 'Steinplatte'* (pàgs. 247-280), estudia, de primer, les denominacions romàniques de 'conill', 'cau' i 'llosa', que divideix en diversos grups: entorn del fr. *lapin* i la seva família; després, partint del llatí LAUREX 'conillet' i els seus derivats, del llatí CUNICULUS i la seva descendència fonètica i semàntica, i explicant canvis de significat; en segon lloc, relaciona les dades esmentades amb el preindoeuropeu *LAPPA, amb el gàllic *LAURA i illíric *LAWIRA. — K. JABERG, *Mittelfranzösische Wortstudien* (pàgs. 281-328), curiós treball de lexicografia medieval francesa en què s'estudia, de primer, la problemàtica d'encreuaments i relacions entre els noms de 'pols' i 'pólvora', com a conseqüències lingüístiques de la invenció de la pólvora, i, després, la com-

plexitat de la discussió etimològica dels verbs it. *pagliare* i fr. *piller*. — W. v. WARTBURG, *Probleme germanisch-galloromanischer Wortbeziehungen* (pàgs. 329-338), insisteix en la relació que es pot establir entre la difusió de mots d'origen germànic en gallo-romànic i la geografia de les zones més o menys assimilades pels pobles invasors de l'Imperi. — F. KRÜGER, *Mittelmeerländisch-römisches Kulturerbe in Südfrankreich* (pàgs. 339-363), a través d'alguns arguments etnològics, com el transport i el condicionament de l'aigua i aspectes de l'*habitat* rural i els cultius, fa veure que al migdia de França la romanització sols fou efectiva i total al sud-est. — J. JEANJAQUET, *Le livre liturgique des ayndes dans la diocèse de Lausanne* (pàgs. 364-377), aclareix l'ètim llatí *AGENDA* per al nom litúrgic *ayndes*, en relació amb el mot *Agende* de la Suïssa alemanya, també usat en la litúrgia. — ANTONIN DURAFFOUR, *Notules sur les dénominations du mollet, et quelques termes connexes, dans le Sud-Est de la France* (pàgs. 378-388), presenta comentaris i algunes addicions i rectificacions al mapa 1855 (c) de l'*ALF*, sobre els noms del tou de la cama. — JEAN HAUST, *Notes sur quelques termes dialectaux de la Belgique romane* (pàgs. 389-404), és un treball constituït per una sèrie de mots, amb comentaris d'índole variada, extrets dels materials dialectològics belgues recollits per l'autor. — G. THEODOR GOSSEN, *Zur Sprache des «Livre des Métiers d'Etienne Boileau»* (pàgs. 405-415), destaca alguns elements de la influència, damunt aquest text, del parlar picard i en general dels dialectes orientals de França. — HANS BOSSHARD, *Nomi di giuochi di fortuna, popolari e fanciulleschi negli statuti lombardi del Medioevo e del Rinascimento* (pàgs. 416-441), vocabulari per ordre alfabètic dels antics noms de jocs a Lombardia, amb precisions sobre llur significat, i abundosos testimonis textuals. — BRUNO MIGLIORINI, *Sulla tendenza a evitare il cumulo dei suffissi nella formazione degli aggettivi* (pàgs. 422-452), recull exemples de la que anomena tendència a simplificar la formació dels adjectius, i raona quan s'imposa la simplificació i quan, en canvi, preval l'acumulació de més d'un sufix. — RETO R. BEZZOLA, *Von rana zu crine (Zum Wort- und Sachproblem in der italienischen Schriftsprache)* (pàgs. 453-471), conté una sèrie d'observacions, partint de dades lèxiques, i endinsant-se per un camí que havia iniciat el mateix Jud, sobre la relació entre la llengua comuna italiana i els dialectes, separats ben sovint d'aquella d'una manera substancial. — P. SKOK, *Considérations générales sur le plus ancien istro-roman* (pàgs. 472-485) és una presentació de conjunt, dialectològica i etnogràfica, del territori d'Istra (triangle tancat per Trieste, Fiume i Pola), amb dades d'estats lingüístics antics. — R. HOTZENKÖCHERLE, *Bündnerische Verbalformengeographie (Ein Beitrag zur Kenntnis der Struktur der deutsch-bündnerischen Sprachlandschaft)* (pàgs. 486-543), documentat estudi sobre distribució geogràfica, dins l'alemany dels grisons, de diverses formes verbals de vuit verbs diferents. — MAX L. WAGNER, *Iberoromanische Wortmiszellen* (pàgs. 544-562) conté algunes monografies sobre mots d'àrea ibero-romànica, totalment o en part, i, en aquest cas, sobretot de regions occidentals; així, hi veiem tractats el cat. *toll*, *doll* (i mots afins en castellà i portuguès); les expressions ibero-romàniques per a 'furóncol' i semblants; els mots com port. *panturra* 'ventre gros', cast. *pantorrilla* i port. *panturrilha*, i d'altres per a 'ventre'; el port. *iguaria* 'llamí'; el port. *narceja* 'becada'; el port. *queira* 'canilla'; l'est. *mavea* 'gavina', l'arag. *concieto* 'antull', i l'arag. *vedado* 'nou del coll'. — JOAN COROMINES, *«Dis Aup i Pireneu». A propos du Rätisches Namenbuch* (pàgs. 563-587), on, partint de l'afinitat entre el rètic i el català, de

la qual s'han fet ressò més d'una vegada poetes i erudits, i, atès que l'autor prepara un recull toponímic bastant semblant al que, sobre toponímia rètica, és esmentat al títol, hom ha precisat uns quants fets coincidents entre les dues llengües i dominis corresponents, de lèxic viu i toponímic; les coincidències dels parlars alpins amb els hispànics es concreten al català i al gascó (i a vegades a l'aragonès), o bé al castellà (i al portuguès), mentre que són poques les concordances amb tot l'ibero-romànic en bloc; quant a les peculiaritats lingüístiques d'aquestes coincidències, poden dibuixar-se'n tres grups: els sentits específics que han adquirit determinats mots (que, altrament, conserven pertot el significat general originari); els arcaïsmes, tant llatins com romànics, i, per fi, els mots pre-romans; els materials adduïts i la susdita classificació fan d'aquest treball una valuosa contribució al lèxic romànic occidental. — O. KELLER, *Biologie einer Verbalendung. Die Partizipien auf -TU im Tessin mit besonderer Berücksichtigung von -ATU* (pàgs. 588-623), important aportació de dades sobre la terminació participial al Tessí, en relació amb els dialectes del nord d'Itàlia i amb els parlars rètics. — A. STEIGER, *Zur Sprache der Mozaraber* (pàgs. 624-714), després de recordar l'interès i l'important paper històric dels mossàrabs, recull cinquanta-tres fragments documentals de procedències diverses; aquests fragments escollits, compresos entre els anys 812 i 1303, i curosament anotats, contenen sempre algun mot interessant (que és el que ha determinat la selecció del fragment), perquè plantegen un problema etimològic o de transmissió, o perquè és dubtós llur significat, o perquè alguna circumstància d'història cultural els dona un relleu especial, etc.; l'estudi d'aquests mots constitueix la part més extensa i més important del treball: són trenta-vuit monografies lèxiques, gairebé sempre d'interpretació d'ètims àrabs (o d'altre origen — grec, oriental més remot, etcètera —, però generalment retransmesos a través de l'àrab), de les quals, catorze pertanyen al grup d'indumentària i joieria, i les vint-i-quatre restants al de teixits i brodats; l'autor s'ha preocupat, encara, de cartografiar la procedència dels testimonis utilitzats (nord i, sobretot, nord-oest de la Península), i de fer veure, damunt un mapa de Pèrsia, les vies comercials i els topònims dels quals deriven noms de teles o teixits estudiats abans.

La quarta part, sobre fonètica i vària, conté les següents aportacions: S. SGANZINI, *Degli esiti e della qualità di r in alcuni dialetti lombardi* (pàgs. 717-736), precís estudi, molt documentat, sobre particularitats articulatòries de la *r* en llombard. — E. DIETH i R. BRUNNER, *Die Konsonanten und Geminationen des Schweizerdeutschen experimentell untersucht* (pàgs. 737-762), modèlic treball de fonètica experimental sobre els sons de l'alemany de Suïssa, dels quals (ultra unes quantes notes sobre mètode i procediments emprats) hom estudia la durada i la pressió articulatòria segons la intensitat, en les consonants oclusives, geminades i africades, comparant aquelles característiques en relació amb aquestes modalitats articulatòries. — K. MEULI, *Vom Tränenkrüglein, von Predigerbrüdern und vom Trösten* (pàgs. 763-807) estudia l'estructura i transmissions i elaboracions d'una rondalla popular. — K. GÖHRI, *Méthodologie et Dialectique de l'enseignement du français* (pàgs. 808-813), és la introducció a una part (*I. L'École et l'enseignement en général*) d'un llibre en preparació.

L'eficax utilització dels esmentats estudis com a instruments de treball està garantida pels índexs amb què es clou el volum, à càrrec de W. EGGLOFF, de matèries (sota les rúbriques de fonètica, morfologia, formació de mots,

lexicologia, semàntica, onomasiologia, toponímia, sintaxi, estilística, «paraules i coses», dialectologia i geografia lingüística, etnologia, història, metodologia i bibliografia), i de mots (àrab, berber, franco-provençal, francès, germànic, grec, istro-romànic, italià, català, celta, llatí, persa modern, portuguès, provençal, reto-romànic, sard i romanès, espanyol — amb el mossàrab —, diverses altres llengües, pre-romà, i topònims i antropònims), amb un total de vint-i-cinc pàgines (pàgs. 815-839).

Com es desprèn de l'anàlisi precedent, el gran romanista Jud fou home natjat amb una miscel·lània ben proporcionada a la seva gran talla d'home de ciència, de mestre, d'amic, més evident encara d'ençà que deixà el món dels vius. Afegim que, sota el punt de vista material (tipogràfic, mapes, presentació), el llibre correspon al contingut amb tota dignitat.

A.-M. BADIA i MARGARIT

«*Studies in Romance Philology and French Literature*», Presented to JOHN ORR by Pupils, Colleagues and Friends. Manchester University Press, 1953. XVI + 316 pages + 1 portrait.

Ce beau volume d'hommage, dédié au Professeur John Orr pour le quarantième anniversaire de ses débuts à l'université de Manchester et le vingtième anniversaire de son professorat à Edinburgh, s'ouvre par une brève note bibliographique (XI-XII) et une liste des principaux travaux publiés par le grand romaniste d'outre-Manche (XIII-XV). En dernier lieu, la liste des souscripteurs (305-315). Ces mélanges se composent de vingt-quatre articles.

1) *Etudes de linguistique générale et romane*. — CHARLES BRUNEAU, *Noms créés au moyen du suffixe «-ment» : Contribution à l'étude de la néologie chez les écrivains «décadents»*, p. 22-23. Étude stylistique de la formation des néologismes en français littéraire d'après les écrivains du mouvement «décadent» (1875-1885). Les exemples relevés sont classés de la façon suivante : I. Mots en *-ment* qui expriment des sensations : auditives (*sibilement, glissottement*), visuelles (*charbonnement, luminement, colimaçonnement!*) ; II. Noms d'action (*promènement, flagellement*) ; III. Noms marquant l'entrée dans un état (toujours liés à *en-* qui seul marque réellement cet aspect : *enlinceulement*) ; IV. Un état (*vivotement*). Le français n'a presque rien retenu de ces essais d'écrivain.

ALBERT DAUZAT, *Le déplacement des frontières linguistiques: Le recul des dialectes celtiques, principalement en Bretagne*, p. 34-44. Une carte illustre avec clarté ce déplacement : l'avance maximum du breton se situe au IXe siècle (suivant une ligne approximative Mont-Saint Michel - Saint Nazaire) ; en 1636 la limite passe à l'ouest de St. Brieuc, puis par Loudéac, et à l'ouest de Ploërmel et de St. Nazaire. Entre 1886 (enquête de P. Sébillot) et aujourd'hui, le français a gagné surtout au sud, le long de la mer, jusqu'à Vannes, ainsi qu'à Quiberon et Belle-Ile. Les grands villes (Brest, Lorient) répandent le français dans les campagnes environnantes.

W. D. ELCOCK, *Place-names in the Valley of Tena (Aragon)*, p. 51-81. La vallée de Tena est étudiée par M. Elcock, dans une nouvelle et intéressante monographie toponymique, de Sallent au nord à Polituara (vallée du Gállego).